

ROCZNICE, JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

140. ROCZNICA POWOŁANIA KOMISJI FIZJOGRAFICZNEJ TOWARZYSTWA NAUKOWEGO KRAKOWSKIEGO

140th anniversary of establishing of the
Physiographical Committee of the Academic
Society of Cracow (Poland)

Komisja Fizjograficzna powstała w 1865 r. w obrębie Towarzystwa Naukowego Krakowskiego. Po jego przekształceniu w Akademię Umiejętności została zorganizowana na nowo w 1873 r. i funkcjonowała do 1945 r., kiedy to została rozwiązana. W okresie swej działalności była tą agendą Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności, która prowadziła własne badania przyrodnicze, w tym botaniczne. Była pierwszym w Polsce organem planowego badania kraju, gdyż wszystkie wcześniej podjęte próby nie dały oczekiwanych rezultatów (Fedorowicz 1963: 145, Köhler 2002: 79).

Z okazji przypadającej w tym roku 140. rocznicy powołania Komisji Fizjograficznej Polska Akademia Umiejętności wraz z Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie zorganizowała posiedzenie naukowe pt. „Z przeszłości Komisji Fizjograficznej...”, które odbyło się w dniu 18 listopada 2005 r. w auli PAU. Otwarcia posiedzenia dokonał prezes PAU, prof. dr hab. Andrzej Białas. Następnie wiceprezydent Krakowa, dr Henryk Bątkiewicz, odczytał list od prezydenta Krakowa, prof. dr hab. Jacka Majchrowskiego, do prezesa PAU i uczestników zebrania. Przed częścią referatową głos zabrał prof. dr hab. Adam Strzałkowski, przewodniczący Komisji Historii Nauki PAU, i podziękował prof. dr hab. Jerzemu Pawłowskiemu za przygotowanie sesji.

Podczas posiedzenia wygłoszono pięć referatów. W założeniach referenci mieli przedstawić dzieje i osiągnięcia poszczególnych sekcji do

1894 r., a tylko w uzasadnionych przypadkach – do I wojny światowej. Mgr Joanna Czechowska (Archiwum Nauki PAN i PAU) w referacie „Widziana oczyma współczesnych. Komisja Fizjograficzna TNK i AU w świetle materiałów z zasobu Archiwum Nauki PAN i PAU” zapoznała zebranych z dziejami komisji. Działalność najstarszych czterech sekcji Komisji Fizjograficznej zaprezentowali: prof. dr hab. Janina Trepieńska (UJ) – „Sekcja Meteorologiczna”, prof. dr hab. Stefan W. Alexandrowicz (AGH) – „Sekcja Orograficzno-Geologiczna”, dr hab. Piotr Köhler (UJ) – „Sekcja Botaniczna” i prof. dr hab. Jerzy Pawłowski (ISEZ PAN – Kraków) – „Sekcja Zoologiczna”. W dyskusji po referatach podkreślono dobrą organizację pracy Komisji Fizjograficznej, interesowano się również ówczesnymi relacjami między Krakowem – siedzibą komisji, a Lwowem – siedzibą władz Galicji. PAU planuje wydać referaty.

Posiedzeniu towarzyszyła wystawa dokumentów ze zbiorów Archiwum Nauki PAN i PAU związanych z Komisją Fizjograficzną. Można było zobaczyć m.in. 6 pudeł z kartkową bibliografią J. Majera (1862), księgę pamiątkową ofiarowaną w 1911 r. zoologowi Władysławowi Kulczyńskiemu, długoletniemu sekretarzowi Komisji Fizjograficznej, a składającą się z cennych fotografii wielu polskich przyrodników, mapę „Fauna” z 1894 r. wykonaną przez W. Kulczyńskiego na Wystawę Krajową we Lwowie przedstawiającą ówczesny stan zbadania Galicji pod względem zoologicznym, arkusz „Przemysłany” *Atlasu Geologicznego Galicji*, drukowane formularze „Spostrzeżenia pojawów w świecie roślinnym i zwierzęcym”, czy fiszki z kartkowego katalogu zielnika Komisji Fizjograficznej.

Wydawałoby się, że kolejna rocznica (poprzednia – patrz: Köhler 1996) tak zasłużonej dla polskiej botaniki instytucji, jaką bez wątpienia była Komisja Fizjograficzna, powinna wzbudzić większe zainteresowanie wśród krakowskich botaników. Tak się jednak nie stało. Nie wiadomo czy z powodu niedostarczenia w odpowiednim czasie zaproszeń, czy z jakichś innych przyczyn, botanicy nie dopisali.

LITERATURA

FEDOROWICZ Z. 1963. Zarys rozwoju fizjografii Polski ze szczególnym uwzględnieniem faunistyki (od czasów najdawniejszych do roku 1918). *Memorabilia Zoologica* 10: 5–185.

KÖHLER P. 1996. 130. rocznica powstania Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności. *Wiad. Bot.* 40(1): 57.

KÖHLER P. 2002. Botanika w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności. *Studia i materiały do dziejów Polskiej Akademii Umiejętności*. t. 2, ss. 373.

MAJER J. 1862. Literatura fizjografii ziemi polskiej. *Roczn. Tow. Nauk. Krak.* 30: 49–234.

Piotr KÖHLER

PRO MEMORIA

320-lecie urodzin Jakuba Teodora Kleina (15 VIII 1685 – 27 II 1759), przyrodnika, ur. w Królewcu, zm. w Gdańsku, sekretarza rady

miejscowej Gdańska, właściciela prywatnego ogrodu botanicznego oraz muzeum przyrodniczego w Gdańsku, autora prac z zakresu botaniki (m.in. wyniki obserwacji dokonywanych we własnym ogrodzie), zoologii, paleontologii, medycyny, mineralogii i górnictwa.

185-lecie urodzin Józefa Łagowskiego (1820–1872), lekarza, zbieracza roślin na Kaukazie i Syberii, ur. w Stepaniu pow. rówieński na Wołyniu, zm. w Irkucku; odbywając służbę wojskową przebywał na Kaukazie i w Turcji; zesłany na Syberię za udział w powstaniu 1863 r., osiadł w Irkucku, gdzie zdobył rozległą praktykę lekarską. W zgromadzonych przez niego zielnikach znalazły się nowe

taksony opisane przez innych autorów, m.in. rodzaj *Lagovskia* wyróżniony przez R. Trautvettera.

140-lecie urodzin Juliana Steinhausa (6 VII 1865 – ok. 1919–1920), lekarza, popularyzatora wiedzy botanicznej, ur. w Warszawie, zm. w Brukseli; zgromadził kolekcję roślin zarodnikowych i grzybów; opublikował artykuły popularnonaukowe, głównie we „Wszechświecie”.

175-lecie śmierci Jakuba Fryderyka Hoffmanna (16 IX 1758 – 17 X 1830), lekarza, przyrodnika, ur. w Ostródzie na Mazurach, zm. w Warszawie, profesora historii naturalnej Szkoły Lekarskiej w Warszawie oraz Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego, założyciela Ogrodu Botanicznego (w 1811 r.) Akademii Lekarskiej, tłumacza na język polski podręczników botaniki K. L. Willdenowa.

50-lecie śmierci Wacława Oltuszewskiego (17 X 1901 – 12 VII 1955), botanika, palinologa, ur. w Węgrowie na Podlasiu, zm. w Poznaniu, pracownika naukowego Uniwersytetu Poznańskiego, docenta WSR w Poznaniu, autora publikacji głównie z zakresu palinologii dotyczących m.in. historii lasów Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego i Wielkopolski oraz torfowisk Pomorza i okolic Łodzi.

25-lecie śmierci Tadeusza Dominika (7 XI 1909 – 7 XI 1980), mykologa, fitopatologa, ur. we Włocławku, zm. w Szczecinie, pracownika naukowego m.in. Uniwersytetu Poznańskiego, Uniwersytetu oraz WSR we Wrocławiu, profesora WSR (AR) w Szczecinie, badacza mykoryzy, zwłaszcza drzew, autora systemu klasyfikacyjnego mykoryz ze szczególnym uwzględnieniem ektomykoryz („mykoryz ektotroficznych”); ogłosił także popularny klucz do oznaczania hub (1957) oraz skrypty z zakresu patologii ogólnej roślin i podstaw mykologii.

Alicja ZEMANEK